

KUNST FUSIE

CULTUUREDUCATIE

Emotie,
muziek &
beeldende
kunst

GROEP 3 EN 4

Disclaimer

Het mixen van twee kunstvormen is niet zonder risico! Bij alle kunstfusie-lessen komt positieve energie vrij. Grote kans dat jouw leerlingen creatief besmet raken. Onze kunstenaars zullen dat niet weten te voorkomen. In tegendeel.

IN EEN NOTENDOP

Beeldend dansen

De les Beeldend dansen is echt iets voor jouw leerlingen. Juist kinderen uit groep 3 en 4 staan open voor deze spannende kunstfusie waarin emotie, muziek, dans en beeldende kunst elkaar versterken. Niet alleen maken de leerlingen kennis met alle emoties die muziek oproept, ze uiten die emoties ook op het doek. Al dansend en reagerend op de muziek werkt de klas aan een gezamenlijk kunstwerk, dat vervolgens een tweede leven krijgt als bron van licht.

Les 1: De Prelude: geraakt door muziek

Deze les doe je zelf. Je laat de leerlingen reageren op muziek die wij voor jou klaar hebben gezet op Spotify. Simpel te vinden en voor iedereen toegankelijk. Welke emoties herkennen de kinderen? Maakt de muziek boos, blij, bedroefd of bang? En ligt dat aan het tempo, het volume, de instrumenten of misschien wel alle drie?

Les 2: Beeldend dansen met meneer Kandinsky

Hou je vast! Bij deze les komen een danser en een kunstenaar de klas op z'n kop zetten. De kinderen creëren samen een groot kunstwerk. Dat doen ze dansend, om beurten, terwijl het muzikale verhaal over meneer Kandinsky (die schilder was!) wordt verteld en gespeeld. Alle emoties passeren de revue. Krijgen de kinderen hun gevoelens op het grote doek?

Les 3: Kunst als lichtbron

De derde les doe je weer zelf. Het gezamenlijke kunstwerk krijgt een tweede leven als lichtbron. De kinderen verknippen het doek en knutselen ieder een... eh... emotionele lampenkap. Welke gevoelens roepen de lampjes samen op?

Zin in deze kunstfusie? Alle informatie vind je in deze handleiding.

INHOUD

Beste juf of meester,

Zie de lessen Kunstfusie van Stichting Kunst en Cultuur vooral als een soort chemie. Samen zorgen we voor creatieve actie en reactie van jouw leerlingen op de ingebrachte kunststof. Onze kunstdocenten zorgen natuurlijk voor het kunstzinnige spektakel – hun les is het hart van de kunstfusie - maar jij kan de chemie voorbereiden en laten bekijken. Pas dan komt echt alle creatieve energie vrij. Daar zijn de twee doe-het-zelf-lessen voor bedoeld.

Inhoud

Les 1 De Prelude: geraakt door muziek (doe-het-zelf-les)	4
Les 2 Beeldend dansen met meneer Kandinsky (de gastles)	6
Les 3 Kunst als lichtbron (doe-het-zelf-les)	8
Wat kun je nog meer doen met jouw leerlingen?	9
Hoe passen deze lessen in jouw curriculum?	10
Kerdoelen	10
Leerlijnen	10

LES 1: DE PRELUDE: GERAAKT DOOR MUZIEK

Welke emoties roept muziek bij jouw leerlingen op?

Deze les geef je zelf. Je laat de leerlingen reageren op muziek die wij voor jou op Spotify klaar hebben gezet. De playlist is simpel te vinden en voor iedereen toegankelijk. Welke emoties herkennen de kinderen? Maakt de muziek boos, blij, bedroefd of bang? En ligt dat aan het tempo, het volume, de instrumenten of misschien wel aan alle drie?

Leerdoelen

De leerlingen:

- luisteren naar muziek buiten hun referentiekader;
- kunnen reflecteren op wat ze hebben gehoord;
- kunnen hun emoties benoemen;
- herkennen bij zichzelf emoties;
- luisteren naar elkaar;
- reageren op elkaar.

Benodigd

Zie het gekleurde kader hierboven.

Via de [Spotify-link](#) heb je toegang tot een playlist met liedjes die je gebruikt bij de les. Als je andere muziek wil gebruiken, is dat uiteraard geen probleem. Check wel even de liedjes die de kunstenaars gebruiken voor les 2. Neem deze liever niet, zodat die muziek tijdens deze tweede les voor alle leerlingen hun eerste ervaring is. Zorg wel voor duidelijk verschillende muziekstijlen die te koppelen zijn aan boos, bang, bedroefd en blij.

Voorkennis activeren

Het is goed om blanco deze oefening in te gaan.

.....

Verloop van de les

Luisteren naar en praten over de muziek:

 5 minuten per fragment.

Introduceer elk stukje muziek. Leg uit dat je na het luisteren vragen gaat stellen over de muziek. Geef de leerlingen na de muziek een minuutje om even na te denken over wat ze hebben gehoord en gevoeld.

60 minuten!

Dit heb je nodig:

- Spotify ([de playlist staat al voor je klaar](#))
- Digibord of audioapparatuur om muziek af te spelen
- Tekenspullen

Optie 1, Vragenronde: 5 minuten per ronde

Vraag de leerlingen naar hun ervaring. Je kunt vragen stellen over:

- De muziek zelf: Welke muziekinstrumenten heb je gehoord?
- De dynamiek: Was het hard of zacht, was het voorzichtig?
- Het tempo: Was het snel of langzaam?
- De vorm: Was er zang bij of waren er alleen instrumenten? Waar werd over gezongen?
- De emotie: Wat voelde je bij de muziek? Laat met je gezicht en je lijf zien hoe je je voelde. Je kunt ze ook een freeze laten maken. Tel af van 3 naar 1.

Je kunt sturend vragen:

- Steek je vinger op als je je kwaad voelde (het beste werkt om eerst naar emoties te vragen die er duidelijk niet bij passen).

Vraag de kinderen of ze begrijpen waarom ze iets voelen bij de muziek?

- Als het een negatieve emotie is: Wat zou je tegen iemand zeggen die zich zo voelt?
- Als het een positieve emotie is: Als je ziet dat iemand blij wordt van deze muziek, zou jij dan ook blij worden?

Optie 2, Tekenen naar emotie:

🕒 10 minuten per tekening

Laat de leerlingen zelfportretten tekenen. Van tevoren kun je uitleggen om welke emoties het gaat. Zet tijdens het tekenen de muziek aan die hoort bij een emotie. Na het tekenen kunnen ze de tekening ophangen op een bepaalde plek of even omhoog houden en aan elkaar laten zien.

Einde: 🕒 5 minuten

Vertel dat bij de volgende les 'echte' kunstenaars op bezoek komen en dat het dan weer over muziek en emoties gaat.

Napret

Het afspelen van deze muziek kan desgewenst worden herhaald op andere momenten van de dag of lesweek.

LES 2: BEELDEND DANSSEN MET MENEER KANDINSKY

Samen werken aan een gigantisch groot kunstwerk

Hou je vast! Bij deze les komen een danser en een kunstenaar je klas op z'n kop zetten. De kinderen creëren samen een groot kunstwerk. Dat doen ze dansend, om beurten, terwijl het muzikale verhaal over meneer Kandinsky (die schilder was!) wordt verteld en gespeeld. Alle emoties passeren de revue. Krijgen de kinderen deze op het grote doek?

De leerlingen gaan de emoties die passen bij verschillende passages uit het verhaal 'Meneer Kandinsky was een schilder' herbeleven in dans en beeldende kunst. Lekker actief! Het eindresultaat is een gigantisch kunstwerk dat de school kan sieren, mee naar huis kan worden genomen (in stukjes) of juist gebruikt kan worden voor de derde les.

Leerdoelen

De leerlingen leren:

- de vier basisemoties benoemen (boos, blij, bedroefd, bang);
- de emoties herkennen in een verhaal;
- de emoties herkennen in muziek;
- de emoties toepassen in dans (expressie);
- samenwerken in één kunstwerk;
- werken met vier verschillende beeldende materialen met elk hun eigen eigenschappen; houtskool (boos), verf (blij), wasco (bedroefd), stift (bang).

Benodigd

Waar jij zelf voor moet zorgen, lees je in het kader hierboven.

De kunstdocenten zorgen voor:

- audioapparatuur voor de Spotify-playlist
- canvasrollen (behang)
- tape om het canvas vast te plakken
- zeil voor op de grond
- houtskool, stift (blockmarkers), wasco en verf (verdund plakkaat)
- het verhaal

90 minuten!

Dit hebben de kunstenaars nodig:

- een ruim, vrij (speel)lokaal met een dichte wand waar een groot canvas op kan worden gehangen
- schorten of oude kleding voor de kinderen
- toegang tot wifi
- een tussendoortje voor de kinderen om op krachten te komen
- een enthousiaste juf of meester die meedoet

Voorkennis activeren

Deze les wordt nog beter als je zelf vooraf les 1 hebt uitgevoerd.

De kunstenaars lezen het verhaal over meneer Kandinsky voor en voeren een onderwijsleergesprek met de kinderen:

- Wat zijn de basisemoties eigenlijk en herkennen de kinderen die?
- Herkennen ze de momenten in het verhaal waar die emoties bij horen?
- Zijn de kinderen ook wel eens boos, blij, bang of bedroefd?
- Hoe gedragen ze zich dan?
- Wat gebeurt er in het verhaal waardoor de hoofdpersoon een bepaalde emotie voelt?

En na het luisteren naar de verschillende muziekstukken:

- Herkennen ze de emoties in het muziekstuk?
- Wat vinden de leerlingen van de muziek?
- Wat voelen ze erbij?

.....

Verloop van de les

Inleiding: ⌚ 5 minuten

Eerst even enthousiasmeren, afspraken maken, sprankelen. De leerlingen zitten in de kring. De kunstdocenten maken kennis met de groep. Ze vertellen wat de kinderen tijdens de workshop gaan doen.

Het verhaal: ⌚ 10 minuten

Met veel emotie lezen de kunstdocenten 'Meneer Kandinsky was een schilder' voor.

Onderwijsleergesprek: ⌚ 5 minuten

De leerlingen reflecteren op het voorlezen met als doel het verhaal te koppelen aan emoties. Elke emotie wordt een kapstok waaraan straks de expressieve dans en de verschillende stukken muziek worden gehangen.

- Bladzijde 11 Boos | ...en hij schrok ervan hoe kwaad ze op hem leken te zijn...
- Bladzijde 12 Bang | ...vluchtend voor al die griezelige, strenge figuren die...
- Bladzijde 15 Bedroefd | ...Somber zat hij te staren naar een leeg stuk linnen.
- Bladzijde 23 Blij | ...Meneer Kandinsky is tegenwoordig heel gelukkig.

De kunstdocenten vinden het belangrijk om alle leerlingen echt te betrekken bij dit proces. Samen met jou zorgen ze voor een veilige omgeving. De docenten stoppen als de spanningsboog inzakkt en er bewogen moet worden.

Opwarming: ⌚ 10 minuten

Genoeg gezeten! Tijd om in actie te komen. De leerlingen doen speelse dansopdrachten om het lichaam op te warmen en vanuit improvisatie tot dans te komen. De vier verschillende stukken muziek worden spelenderwijs gekoppeld aan vier verschillende danskwaliteiten. Per emotie wordt onderzocht welke danskwaliteit er het beste bij hoort. De kunstdocenten gaan uit van de danselementen ruimte, tijd, kracht en lichaam. Deze dansexploratie is het voorwerk voor het moment suprême en is van invloed op de wijze waarop het beeld (kunstwerk) later tot stand komt.

Pauze Take 5!: ⌚ 5 minuten

Even de tijd om wat te eten en drinken. De kunstdocenten zetten ondertussen de verschillende materialen voor het beeldende werk klaar.

Beeldend dansen: ⌚ 40 minuten

De leerlingen staan in rijtjes van ongeveer vier leerlingen op drie meter afstand van de muur met het canvas. Er is genoeg ruimte om dansend naar het canvas te gaan. Voor het muziekstuk start, introduceert de docent het stukje verhaal, de emotie die daarbij past en de danskwaliteit die daarbij hoort. Het muziekstuk start. Iedereen danst op de plaats. Om de beurt gaan de kinderen dansend naar het canvas. Voor het canvas blijven ze dansen en tekenen/schilderen. Op aanwijzing van de kunstdocent dansen ze weer terug naar de rij en geven met een high-five de beurt aan de volgende. Tot de muziek eindigt. Dit proces wordt herhaald tot de kinderen de vier emoties uit het verhaal hebben verbeeld op het canvas. Ze maken de verschillende onderdelen deels over elkaar, op hetzelfde stukje canvas. Zo werken de kinderen gelaagd met verschillende materialen. De volgorde van de materialen is: houtskool, stift, wasco en verf.

Einde ⌚ 10 minuten

Na afloop gaan de materialen snel aan de kant en maken we een groepsfoto voor het grote kunstwerk. Daarna een evaluatie in een knusse kring op de grond. Wat vonden de leerlingen ervan? Afsluiten met een high-five!

Napret

Na afloop kan de klas verder met de dag zoals gepland. Liever niet in dezelfde ruimte zodat de kunstdocenten kunnen opruimen. Het kunstwerk blijft hangen totdat de verf droog is. Enkele suggesties om te doen met het kunstwerk:

- Hang het op in de school of in de klas.
- Deel het op zodat de leerlingen een stuk mee naar huis kunnen nemen.
- Gebruik het kunstwerk voor les 3

LES 3: KUNST ALS LICHTBRON

Lampen vol symboliek

Deze derde les doe je weer zelf. Het gezamenlijke kunstwerk krijgt een tweede leven als lichtbron. De kinderen verknippen het doek en knutselen een emotionele lampenkap. Welke gevoelens roepen de lampjes op?

De leerlingen maken van een deel van het grote canvas een lampenkap. De lampenkap kan gebruikt worden bij de kerstviering, als lampion of is gewoon leuk voor thuis. Het licht symboliseert wat er in je hoofd gebeurt als je naar een verhaal luistert. Alle emoties die in het verhaal zitten worden door jouw licht beschenen en gevoeld. Met verhalen kun je duizenden levens leiden en avonturen beleven!

Leerdoelen

De leerlingen:

- leren planmatig werken;
- kunnen lijnen uittekenen met een liniaal en potlood;
- kunnen lijnen knippen;
- leren precies werken;
- kunnen plakken.

Benodigd

Zie kader hierboven.

De glazen potjes kun je zelf verzorgen of laten meenemen van thuis. Spreek in het laatste geval de diameter en de hoogte af. Vraag bijvoorbeeld aan iedereen om een bepaald merk appelmoes te eten. De school kan de appelmoes ook aanschaffen als traktatie!

Van tevoren knip jij het canvas in stukken.

Rekenvoorbeeld voor het opdelen: een potje met een omtrek van 22 cm en een hoogte van 20 cm heeft een canvas nodig van 23cm breed (omtrek plus 1 cm) en een hoogte van 30 cm (1,5 x de pothoogte). Probeer voor het mooiste effect stukken uit het canvas te knippen waar alle vier de tekenmaterialen zichtbaar op zijn.

 60 minuten!

Dit heb je nodig:

- glazen potjes
- schaar, lijm (lijmstick), liniaal
- een print van BijlageLesbrief3.pdf
- het canvas uit les 2

Voorkennis activeren

Start met een onderwijsleergesprek:

- Wat waren de basisemoties ook alweer?
- Wat gebeurde er in het verhaal over meneer Kandinsky?
- Welke emoties hoorden daar bij?
- Wat voor beweging paste daarbij?
- Durf jij deze voor te doen in de klas?
- Wat is een symbool?
- Wie kan uitleggen wat een liniaal is?

Leid het gesprek richting de opdracht.

Leg uit wat het licht kan symboliseren.

.....

Verloop van de les

Inleiding: 10 minuten

Voorkennis activeren.

Uitleg opdracht: 5 minuten

Laat het voorbeeldblad (BijlageLesbrief3.pdf) zien. Print deze op A4-formaat. Hier staan de lijnen, die de kinderen straks moeten knippen, kaarsrecht op. Het geeft niet als de lijnen bij de leerlingen niet helemaal recht zijn. Leg per tafel een print neer. De afstand tussen het begin en het einde van de lijn is 1 cm. Dat moet zo goed mogelijk benaderd worden. Het beste kun je de randen aan de boven- en onderzijde van het canvas van te voren vouwen (grijze lijn).

Dan weten de leerlingen waar ze moeten stoppen met knippen.

Afsluiting: 🕒 10 minuten

Terug in de kring. Kies een van de meest geslaagde plattegronden. Kunnen de kinderen aan de hand van het kruis raden wie de schat op deze schatkaart is?

Tekenen en knippen: 🕒 30 minuten

De leerlingen gaan aan de slag! Speel de muziek af die gebruikt is in les 2.

Ze tekenen de lijnen (van vouwlijn tot vouwlijn) op de achterkant van het canvas. Zo blijft de schildering mooi zonder potloodlijnen.

De kinderen knippen de lijnen die ze hebben getekend. De uitdaging is nu dat ze niet bij de rand van het papier kunnen beginnen. Ze moeten dus een beginnetje maken en voorzichtig starten met knippen. Dat is even gepriegel, maar de beloning is groot! Mocht het niet lukken dan kun je er ook voor kiezen het canvas dubbel te vouwen over de middenas, evenwijdig aan de grijze lijnen. De kinderen kunnen in dat geval vanaf de dubbelgevouwen rand knippen. Het is dan niet meer mogelijk een lampenkap met een bolling te maken, maar dat hoeft niet minder mooi te zijn.

Optie 1: 🕒 10 minuten

Om de lampenkap extra bijzonder te maken kunnen de geknipte banen versierd worden. Daar kun je allerlei materialen voor gebruiken. De enige regel is dat de banen los van elkaar blijven. Ze kunnen dus geen vormpjes op twee banen tegelijk plakken.

Optie 2: 🕒 15 minuten

Het potje kan van te voren beschilderd worden met glasverf. Dit zorgt ervoor dat het licht dat naar buiten schijnt gekleurd wordt en minder intens is. Een magisch effect!

In elkaar zetten: 🕒 15 minuten

De kinderen zetten de lamp in elkaar. De beide gevouwen randen worden ingesmeerd met lijm. Begin met de bovenzijde. Het makkelijkst is om in het midden te beginnen en dan eerst de ene en dan de andere kant op werken. Als het goed is, overlapt de

baan 1 cm. Plak nu de onderzijde. Doordat de banen langer zijn dan het potje hoog is, zullen ze naar buiten bollen. Het licht in het potje kan daardoor naar buiten schijnen.

Einde

Na afloop kun je (elektrische) theelichtjes in de potjes doen. Gordijnen dicht, licht uit.... Oooooooooohh!

Wat kun je nog meer doen met jouw kinderen?

- Maak samen een hoorspel bij het verhaal van meneer Kandinsky!
- Bekijk stukjes film (verschillende genres) zonder geluid. Roept de film nu nog emoties op?
- Gebruik de lampen voor een optocht (in de winter).

HOE PASSEN DEZE LESSEN IN JOUW CURRICULUM?

Kerdoelen

Kerdoel 12:

De leerlingen verwerven en adequate woordenschat en strategieën voor het begrijpen van voor hen onbekende woorden. Onder 'woordenschat' vallen ook begrepen die het leerlingen mogelijk maken over taal te denken en spreken.

Kerdoelen kunstzinnige oriëntatie

Kerdoel 54:

De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens mee te uiten.

Kerdoel 55:

De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.

Kerdoel 56:

De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

Leerlijnen

Deze les raakt verschillende vormen van kunstzinnige oriëntatie doordat de les vanuit een luisteropdracht vertakt naar een opdracht waarbij de kinderen zowel bewegings- als beeldende technieken gebruiken.